

IKÄIHMINEN JA YMPÄRISTÖ

Iloa ja voimaa ympäristöstä

Ikäinstituutin verkostopäivä 8.12.2016

Anni Vilkkö

Dosentti (HY), vieraileva tutkija (THL)

YKSILÖ – YMPÄRISTÖ

- Yksilö – ympäristö -suhteesta tulee vanhetessa erityisen keskeinen usealla ulottuvuudella:
 - Ympäristön fyysiset ominaisuudet
 - Sosiaalinen ympäristö
 - Yksilön henkilökohtainen kokemus ympäristöstä
- Ympäristögerontologian pitkä linja 1970-luvulta alkaen:
 - sosiaalinen ja fyysinen ympäristö vaikuttaa suuresti iäkkään ihmisen elämänlaatuun ja toimintakykyyn (Lawton & Nahemow 1973; Lawton 1977)
 - iän karttuminen lisää sosiaalisen ja fyysisen ympäristön tärkeyttä (Lawton 1982) (esim. tuttujen paikkojen tunnistaminen, läheisten ja naapureiden tuki, arkipalveluiden saavutettavuus)
 - koettu, subjektiivisia merkityksiä saanut ympäristö on hyvinvoinnin osatekijä vanhetessa (Rowles & Bernard 2013)

AGEING IN PLACE –ajattelu

= samoilla sijoilla vanhanakin

'Paikoillaan vanhenemisen politiikka'

- hoivan ja asumisen käytäntöihin merkittävästi vaikuttava yhteiskunnallinen näkemys:

” ...korostaa vanhojen ihmisten oikeutta ja mahdollisuutta jatkaa asumista omassa kodissaan toimintakyvyn heiketessäkin ja saada tarvitsemansa palvelut sinne joutumatta muuttamaan palveluiden perässä vastoin tahtoaan.”

(Juhila & Jolanki & Vilkkö 2016, 27)

AGEING IN PLACE –ajattelun perustelut

- asuinpaikan pysyvyys
 - vahvistaa itsenäistä elämää, riippumattomuutta ja sosiaalisen tuen saamista silloinkin kun omat kyvyt heikkenevät
 - vastustaa tarvetta muuttaa hoivan ja palveluiden saamisen vuoksi vanhainkoteihin tai hoitolaitoksiin
- yksilön toimintakyvyn ja lähiympäristön suhteen tasapaino
 - edistää pitempään kotona asumista ja vaikuttaa positiivisesti iäkkään elämänlaatuun ja terveyteen

'Ageing in place' ei ole yhtenäinen ajattelumalli

Useimmiten se yhdistetään:

- yksilön hoivan tarpeisiin vastaamisen keinoihin
- tarkoituksenmukaisiin ikäasumisen ratkaisuihin
- vanhuspoliittisiin linjauksiin ja tavoitteisiin
- taloudelliseen kannattavuuteen
- apuvälineteknologian mahdollisuuksiin ym.

Harvemmin sen sijaan siihen;

- millainen on iäkkään arkipäivän ympäristö ja yhteisöt
- miten sosiaalisen kanssakäymisen tarpeet toteutuvat
- miten syntyy yksilön ja ympäristön onnistunut vuorovaikutus

'Ageing in place' –ajattelun monisäikeisyys

fyysisen ja sosiaalisen ympäristön kasvava merkitys vanhetessa
(mukaan lukien asumisen erityisjärjestelyjen painotus)

yksilön elämänhistoria sekä kodin/paikan jatkuvuus

palveluin tuettu arki ja kotona asumisen kustannushyödyt

psykososiaalinen ympäristö ja yhteisöt

**kokonaisvaltainen näkemys asumisen ja hyvän
vanhenemisen keskinäisyydestä**

Kohti kokonaisvaltaisempaa näkemystä?

- Yksilö – ympäristö -suhde vanhetessa, ulottuvuudet:
 - Ympäristön fyysiset ominaisuudet
 - Sosiaalinen ympäristö
 - Yksilön kokemus ympäristöstä
- Tunnistaako ympäristö vanhuuden ja vanhenemisen?
- Kykeneekö korjausliikkeisiin / kompensoimaan, jos on puutteita?
- Onko vaikutuskanavia?
- Vahvistaako vai rajoittaako ympäristö sitä, miten vanha ihminen voi pitää yllä käsitystä itsestään toimivana ja täysivaltaisena yksilönä?

1. Arkipäivän fyysinen ympäristö

- Rakennettu ympäristö
 - Saavutettavuus ja esteettömyys (osallisuus)
 - Kyky muuntua tukemaan vanhenevan väestön riippumattomuutta ja autonomiaa (korjaava ymp.)
 - Soveltuvuus ikäasumiseen (ulospääsy, asuntojen koko, hinta)
- Lähialue
 - Arkipalvelut ja niiden saatavuus/saavutettavuus
 - Viherympäristöt, penkit, tarjoutuvat reitit, tiet, jalkakäytävät, turvalliset risteykset

2. Sosiaalisen kanssakäymisen ympäristö

- Naapurusto: tuttuja naapureita ja naapuriapua
- Asukasrakenne: eri sukupolvia ja vuorovaikutusta
- Yhteys asuinalueen ihmisiin (erityisesti oman ikäryhmän ihmisiin, mutta esim. myös kaupan/kahvilan tai terveyskeskuksen henkilökuntaan)
- Yhteenkuuluvuuden tunne ja sen ylläpito (tiloja, tapaamispaikkoja)
- Sosiaalisten roolien ylläpitämisen mahdollistuminen (kotirollit / 'julkiset' roolit)

3. Koettu ympäristösuhde

- Kodin henkilökohtaiset merkitykset
 - Päivittäiset arkitoimet ja tilojen soveltuvuus/saavutettavuus
 - Kontrolli ympäristöstä ja arkirutiineista
 - Kognitio ja emotionaaliset merkitykset
 - Turvallisuudentunne
 - Vapaus
 - Kyvyt ja valinnat
 - Muistot
- keskusteluteemoja
(jos aikaa riittää)

Lähteitä

- Jolanki, Outi & Vilkko, Anni (2015) Meanings of a “Sense of Community” in a Finnish Senior Co-Housing Community. *Journal of Housing for the Elderly*, 29:111-125.
- Juhila, Kirsi & Jolanki, Outi & Vilkko, Anni (2016): Siirtymät ja valinnat vanhojen ihmisten ja asunnottomien asumispoluilla. Teoksessa Juhila, Kirsi & Kröger, Teppo (toim.) *Siirtymät ja valinnat asumispoluilla*. SoPhi, Jyväskylä, 11-39.
- Oswald, Frank. & Wahl, Hans-Werner (2005): Dimension of the Meaning of Home. Teoksessa Graham D. Rowles & Habib Chaudhury (toim.) *Home and Identity in Later Life*. International Perspectives. New York: Springer, 21–45.
- Vilkko, Anni: *Sosiaalinen ja fyysinen elinympäristö ikäännyttäessä* (käsikirjoitus).

Anni Vilkkö
dosentti (HY), vieraileva tutkija (THL)

annikrv@gmail.com